

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

IC²I JOURNALS
MASTER LIST

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
IDENTIFICATION

doi

zenodo

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBID

Google Scholar

open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

**3-JILD, 5-SON
2026**

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Google Scholar

doi® digital object
identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCES INDEX

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

**Academic
Resource
Index
ResearchBib**

DRJI

Directory of Research Journals Indexing

Ilmij jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

3-JILD, 5-SON | MAY - 2026 |

+99833 5668868 | www.innoworld.net | @Anvarbek_PhD

O‘zbekiston kanallari va xo‘jalikdagi ahamiyati**Uktamov Urayimjon Shavkatjon o‘g‘li**

Andijon davlat pedagogika instituti "Tabiiy fanlar kafedrası o‘qituvchisi

Sheraliyeva Munisa Abdurahim qizi

Andijon davlat pedagogika instituti 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston hududidagi sug‘orish kanallari, ularning vujudga kelish tarixi, rivojlanish bosqichlari hamda mamlakat xo‘jaligidagi o‘rni keng yoritilgan. Shuningdek, kanallarning qishloq xo‘jaligi, sanoat, energetika va ekologiyadagi ahamiyati tahlil qilinib, suv resurslaridan oqilona foydalanish zarurati asoslab berilgan.

Аннотация : В данной статье подробно рассматриваются оросительные каналы Узбекистана, история их формирования и этапы развития, а также их роль в народном хозяйстве страны. Проанализировано значение каналов в сельском хозяйстве, промышленности, энергетике и экологии, а также обоснована необходимость рационального использования водных ресурсов.

Annotation: This article provides a comprehensive overview of irrigation canals in Uzbekistan, including their historical development and stages of formation, as well as their role in the national economy. The importance of canals in agriculture, industry, energy, and environmental sustainability is analyzed, and the need for rational use of water resources is substantiated.

Kalit so‘zlar: kanal, irrigatsiya, melioratsiya, sug‘orma dehqonchilik, suv resurslari, qishloq xo‘jaligi, ekologiya, Amudaryo, Sirdaryo, suv taqsimoti, hosildorlik

Kirish: O‘zbekiston Respublikasi geografik jihatdan qurg‘oqchil iqlim mintaqasida joylashgan bo‘lib, tabiiy yog‘in miqdori dehqonchilik ehtiyojlarini to‘liq qondira olmaydi. Shu sababli mamlakatda sug‘orma dehqonchilik tizimi rivojlangan va bu tizimning asosini kanallar tashkil etadi. Suv resurslari asosan Amudaryo va Sirdaryo daryolaridan olinadi hamda maxsus qurilgan kanallar orqali ekin maydonlariga yetkaziladi. Kanallar nafaqat suvni yetkazib berish vositasi, balki mamlakat iqtisodiyoti, aholi turmush darajasi va ekologik barqarorlikni ta‘minlovchi muhim infratuzilma hisoblanadi. Shu bois ushbu mavzuni o‘rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi

Asosiy qism: O‘zbekiston hududida kanallar qadim zamonlardan buyon mavjud bo‘lib, ular insoniyatning tabiatga moslashish va undan oqilona foydalanish jarayonida yaratilgan muhim inshootlardandir. Qadimgi davrlarda Amudaryo va Sirdaryo havzalarida yashagan aholi sun‘iy sug‘orish tizimlarini barpo etib, suvni uzoq masofalarga yo‘naltirishga muvaffaq bo‘lgan. Bu esa cho‘l va yarim cho‘l

hududlarda ham dehqonchilikni rivojlantirish imkonini bergan. Natijada o‘troq hayot tarzi shakllanib, shaharlar va madaniyat markazlari vujudga kelgan. Tarixiy manbalarga ko‘ra, qadimgi Xorazm va Movarounnahr hududlarida keng tarmoqli sug‘orish tizimlari mavjud bo‘lgan.

Vaqt o‘tishi bilan kanallar takomillashib bordi. Ayniqsa, XX asrda, sovet davrida yirik irrigatsiya loyihalari amalga oshirildi. Bu davrda yangi yerlar o‘zlashtirilib, katta hajmdagi kanallar qurildi. Natijada sug‘oriladigan yerlar maydoni kengaydi va qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishi keskin oshdi. Kanallar orqali suvni uzoq hududlarga yetkazish imkoniyati paydo bo‘ldi, bu esa cho‘l hududlarni ham ekin maydonlariga aylantirishga xizmat qildi.

Hozirgi kunda O‘zbekistonda kanallar suv resurslarini boshqarishning asosiy vositasi hisoblanadi. Ular orqali daryolardan olingan suv viloyatlar, tumanlar va xo‘jaliklar o‘rtasida taqsimlanadi. Bu tizim suvdan samarali foydalanish va uni tejash imkonini beradi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligida kanallarning o‘rni beqiyosdir. Sug‘orma dehqonchilik O‘zbekiston qishloq xo‘jaligining asosini tashkil etadi va kanallar bu tizimning yuragi hisoblanadi. Paxta, bug‘doy, guruch, sabzavot va meva yetishtirishda suv asosiy omil bo‘lib, uning yetkazib berilishi to‘g‘ridan-to‘g‘ri kanallarga bog‘liq. Kanallar tufayli hosildorlik oshadi, yerlarning unumdorligi saqlanadi va yiliga bir necha marta hosil olish imkoniyati yaratiladi. Bu esa mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Bundan tashqari, chorvachilik uchun yem-xashak yetishtirishda ham sug‘orish tizimlari katta ahamiyatga ega. Sanoat sohasida ham kanallarning o‘rni katta. Ko‘plab sanoat korxonlari ishlab chiqarish jarayonida suvdan foydalanadi. Masalan, metallurgiya, kimyo va energetika tarmoqlarida suv sovitish va texnologik jarayonlarni amalga oshirish uchun zarur. Kanallar orqali yetkazib beriladigan suv ushbu ehtiyojlarni qondiradi. Ayrim hududlarda kanallar asosida kichik gidroelektr stansiyalar qurilgan bo‘lib, ular elektr energiyasi ishlab chiqarishda qo‘shimcha manba vazifasini bajaradi. Kanallar aholi hayotida ham muhim ijtimoiy ahamiyatga ega. Ular orqali ichimlik va xo‘jalik suvi ta‘minoti yaxshilanadi, yashil hududlar kengayadi va shahar hamda qishloqlarning mikroiklimi yaxshilanadi. Bundan tashqari, kanallar baliqchilik, rekreatsiya va turizm sohalarining rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Biroq kanallardan noto‘g‘ri foydalanish bir qator ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Suvning ortiqcha sarfi, noto‘g‘ri sug‘orish usullari va kanallarning yaroqsiz holga kelishi natijasida tuproq sho‘rlanishi, suv yo‘qotilishi va ekologik muvozanatning buzilishi yuzaga keladi. Bu esa qishloq xo‘jaligi samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, jumladan tomchilatib sug‘orish, suvni hisobga olish tizimlarini takomillashtirish va kanallarni rekonstruksiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston kanallari mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotida hal qiluvchi o‘rin tutadi. Qurg‘oqchil iqlim sharoitida suv resurslarining cheklanganligi kanallarning ahamiyatini yanada oshiradi. Aynan shu sug‘orish tizimlari orqali dehqonchilik barqaror rivojlanib, aholining oziq-ovqatga bo‘lgan ehtiyoji qondiriladi. Paxtachilik, g‘allachilik, bog‘dorchilik va sabzavotchilik kabi asosiy tarmoqlar bevosita kanallar orqali yetkazib beriladigan suvga bog‘liq bo‘lib, ularning samaradorligi ham suv ta‘minotiga chambarchas bog‘liqdir.

Bundan tashqari, kanallar sanoat va energetika sohasining ham rivojlanishiga xizmat qiladi. Suv ishlab chiqarish jarayonlarining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ko‘plab korxonalarining uzluksiz faoliyat yuritishini ta‘minlaydi. Ayrim hududlarda kanallar orqali elektr energiyasi ishlab chiqarish imkoniyati mavjudligi esa ularning iqtisodiy ahamiyatini yanada oshiradi. Shu bilan birga, kanallar aholi turmush darajasini yaxshilashda, yashil hududlarni kengaytirishda va ekologik muhitni barqarorlashtirishda ham muhim rol o‘ynaydi.

Ammo bugungi kunda suv resurslaridan samarali foydalanish masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Kanallarda suvning yo‘qotilishi, eskirgan infratuzilma, noto‘g‘ri sug‘orish usullari va suv taqsimotidagi muammolar ayrim hududlarda salbiy oqibatlariga olib kelmoqda. Xususan, tuproq sho‘rlanishi, suv tanqisligi va ekologik muvozanatning buzilishi kabi muammolar mavjud. Bu esa qishloq xo‘jaligi unumdorligining pasayishiga va tabiiy resurslarning kamayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Shu bois kelajakda kanallar tizimini modernizatsiya qilish, ularni betonlash va texnik jihatdan takomillashtirish, suvni tejoychi innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Ayniqsa, tomchilatib sug‘orish, lazerli tekislash va raqamli suv hisobini yuritish tizimlarini qo‘llash katta samara beradi. Bundan tashqari, suvdan foydalanish madaniyatini oshirish, aholining ekologik ongini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Abdurahmonov I. "O‘zbekiston suv resurslari". Toshkent: Fan, 2018.
2. Akramov B. "Suv ta‘minoti va kanal tizimlari". Samarqand: Zarafshon, 2017.
3. Bekmurodov U. "O‘zbekistonning yirik irrigatsiya tizimlari". Toshkent: O‘zbekiston, 2019
4. Ergashev S. "Suv xo‘jaligi va melioratsiya asoslari". Toshkent: Universitet, 2020.
5. G‘afforov N. "Suv va tabiat: O‘zbekistondagi kanallar". Buxoro: Ilm Ziyosi, 2016.
6. Hamidov R. "Amudaryo va Sirdaryo: Suv resurslarini boshqarish". Toshkent: Fan, 2021